

БОРИС ФЕДОРОВИЧ ЄГОРОВ
(1926–2020)

3 жовтня 2020 року на 95-му році життя помер видатний російський філолог-літературознавець Борис Федорович Єгоров – знаний фахівець з історії російської літератури, критики та суспільної думки XIX ст., з історії східнослов'янського літературознавства другої половини XX ст., мемуарист, доктор філологічних наук, професор, Почесний професор Саратовського університету, член Співки письменників СРСР (з 1982 р.), Співки письменників Санкт-Петербурга (з 1992) і Всесвітньої асоціації письменників Міжнародний ПЕН-клуб (з 2003).

Борис Федорович народився 29 травня 1926 року в м. Балашов Саратовської губернії Росії. У 1943–1947 роках навчався у Ленінградському авіаційному інституті. 1948 року закінчив заочне відділення філологічного факультету Ленінградського державного університету. «Я мав щастя, – згадував Б. Ф. Єгоров в інтерв'ю «Радіо Свобода» 23 квітня 2017 року, – послухати Гуковського, дивовижна була людина. ... Написав я <дипломну роботу> під керівництвом Григорія Абрамовича Бялого, теж чудового професора, чудового лектора... Тема в мене була „Тургенєв і Чехов”» (див.: Толстой И. Учителя Бориса Егорова. URL: <https://www.svoboda.org/a/28448536.html>).

У 1949–1951 роках навчався в аспірантурі при Ленінградському державному педагогічному інституті ім. М. М. Покровського, з грудня 1951 року юридично став аспірантом Гартуського державного університету. 1952 року в Ленінградському державному педагогічному інституті захистив кандидатську дисертацію «М. О. Добролюбов і проблеми фольклористики» (рос. «Н. А. Добролюбов и проблемы фольклористики»; науковий керівник – доктор філологічних наук, професор А. М. Астахова (1886–1971); офіційні

опоненти: доктор філологічних наук, професор В. Я. Пропп (1895–1970) та кандидат філологічних наук, доцент С. А. Рейсер (1905–1989)).

У 1952–1962 роках працював у Тартуському університеті (Естонія), де в 1954–1960 роках очолював кафедру російської літератури. 1957 року присвоєно вчене звання доцента по кафедрі російської літератури. Був найближчим другом і колегою Юрія Лотмана (1922–1993) та його дружини Зари Мінци (1927–1990). «Дружили сім'ями, – згадує Михайло Лотман, син Ю. М. Лотмана. – З Єгоровими батьків поєднували не лише професійні інтереси, а й загальні суспільні й естетичні орієнтири, які стисло можна позначити як нонконформізм. Дитиною захоплено я стежив за запальними розмовами батька з „Борфедом”, які часто переростали в бурхливі – хоча і дружні – суперечки. Вони чудово доповнювали один одного, і роки, коли Єгоров очолював кафедру, батько завжди називав щасливими. Листування почалося ще за часів тартуського життя Єгорова, але особливої інтенсивності досягло після його повернення в Ленінград. Батько продовжував тримати Єгорова у курсі справ кафедри і тартуських видань, цінував його поради. Їхня дружба, не затьмарювана скільки-будь серйозними конфліктами упродовж півстоліття, продовжувалася да самої смерті батька». Листування Ю. М. Лотмана та Б. Ф. Єгорова тривало з 1954 до 1993 року. Збереглися понад 300 листів Лотмана і понад 400 листів Єгорова (див. видання: Ю. М. Лотман, З. Г. Минц – Б. Ф. Егоров. Переписка 1954–1965 гг. Таллінн: Изд-во ТГУ, 2012. (Bibliotheca Lotmaniana). 604 с.).

З 1962 року жив і працював у Ленінграді (з 1991 – Санкт-Петербурзі, РФ), починаючи з посади доцента Ленінградського університету (1962–1966). 1968 року захистив докторську дисертацію «Російська літературна критика 1848–1861 рр.» (рос. «Русская литературная критика 1848–1861 гг.»); офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор У. Р. Фохт (1902–1979), доктор філологічних наук, професор С. Й. Машинський (1914–1978) та доктор філологічних наук, професор Л. А. Плоткін (1905–1978)). 1969 року присвоєно вчене звання професора по кафедрі російської літератури. У 1968–1978 роках був професором, завідувачем кафедри російської літератури Ленінградського державного педагогічного інституту ім. О. І. Герцена, пізніше працював науковим співробітником і головним науковим співробітником Ленінградського (Санкт-Петербурзького) відділення Інституту історії АН СРСР (1978–1993), головним науковим співробітником Санкт-Петербурзького відділення Інституту соціології РАН (1993–1997), головним науковим співробітником-консультантом Санкт-Петербурзького Інституту історії РАН (з 2012).

Водночас був заступником (1978–1991) голови і головою (1991–2002) редакційної колегії книжкової серії академічної художньої та документальної літератури, класичної поезії «Літературні пам'ятки» (рос. «Литературные памятники»), з 2007 року – головним редактором біобібліографічного словника «Російські письменники 1800–1917» (рос. «Русские писатели 1800–1917»), головою редакційної колегії серії «Сучасна західна русистика» видавництва «Академічний проєкт» (рос. «Академический проект»).

Професор Б. Ф. Єгоров читав курси лекцій у багатьох університетах Росії, Польщі, України, США, Франції та інших країн.

У науковому доробку вченого понад 500 публікацій, серед яких книги «Нариси з історії російської літературної критики середини XIX століття» (рос. «Очерки по истории русской литературной критики середины XIX века», 1973), «Про майстерність літературної критики. Жанри. Композиція. Стиль» (рос. «О мастерстве литературной критики. Жанры. Композиция. Стиль», 1980, 2018), «Літературно-критична діяльність В. Г. Белінського» (рос. «Литературно-критическая деятельность В. Г. Белинского», 1982), «Боротьба естетичних ідей у Росії середини XIX століття» («Борьба эстетических идей в России середины XIX века», 1982), «Петрашевці» (рос. «Петрашевцы», 1988), «Боротьба естетичних ідей у Росії середини 1860-х років» (рос. «Борьба эстетических идей в России середины 1860-х годов», 1991), «Життя і творчість Ю. М. Лотмана» (рос. «Жизнь и творчество Ю. М. Лотмана», 1999), «Аполлон Григор'єв» (рос. «Аполлон Григорьев», 2000), «Структуралізм. Російська поезія. Спогади» (рос. «Структурализм. Русская поэзия. Воспоминания», 2001), «Від Хомякова до Лотмана» (рос. «От Хомякова до Лотмана», 2003), «Спогади» (рос. «Воспоминания», 2004), «Боткіни» (рос. «Боткины», 2004), «Російські утопії. Історичний путівник» (рос. «Российские утопии. Исторический путеводитель», 2007), «Обман у російській культурі» (рос. «Обман в русской культуре», 2012) та ін. (Детальніше див.: Єгоров Борис Федорович. URL: <http://www.spbiiran.nw.ru/egorov-borisc-fedorovich/>).

«Борис Федорович, – зазначено у некролозі вченого, опублікованому 4 жовтня 2004 року на сайті СПбІ РАН, – був яскравою і багатогранною особистістю, поєднуював в собі глибокого вченого-дослідника та невтомного архівіста-публікатора, вдумливого редактора і щедрого популяризатора гуманітарних знань, талановитого викладача і першорядного лектора. Для нього, петербурзького інтелігента, були притаманні головні риси російської інтелігенції – переваги духовних інтересів над матеріальними та пріоритет служіння людям, а не собі. Людина з рідкісною силою волі, життєлюбством і оптимізмом, він завжди був готовий прийти на допомогу. Для всіх, хто знав Бориса Федоровича Єгорова, він дорогий не лише своїми ґрунтовними дослідженнями..., а й прекрасними людськими якостями – чесністю, шляхетністю, добротою, чуйністю. Таким ми його і запам'ятаємо» (Памяти ученого и коллеги. URL: <http://www.spbiiran.nw.ru/намяти-ученого-и-коллегу/>).

Некролог ученого, надрукований на сайті Саратовського національного дослідницького державного університету імені М. Г. Чернишевського (URL: <https://www.sgu.ru/news/2020-10-05/pamyati-borisa-fyodorovicha-egorova>), завершується доречним коментарем до висловлювання Б. Ф. Єгорова про те, що «склероз – вічний супутник історичної пам'яті»: «Усією своєю працею Борис Федорович учив подоланню цієї суспільної хвороби».

Співпраця професора Бориса Єгорова з прикарпатськими філологами-русистами почалася 1998 року, коли на тодішній кафедрі світової літератури Прикарпатського університету готувався збірник наукових праць з нагоди 75-річчя від дня народження професора Марка Теплінського (у 1970–1992 роках

завідувача кафедри російської і зарубіжної літератури ІФДПІ ім. В. С. Стефаніка, на базі якого пізніше виник ПНУ імені Василя Стефаніка). Для цього видання Санкт-петербурзький колега ювіляра надіслав свої спомини «У Ленінградському університеті 1960-х років» (див.: Егоров Б. Ф. В Ленінградському університеті 1960-х годов // Література. Літературознавство. Життя: зб. наукових праць й матеріалів на пошану доктора філологічних наук, професора Марка Веніаміновича Теплінського / відпов. ред. І. В. Козлик. Івано-Франківськ: Плай; ТзОВ «Поліскан», 1999. С. 376–385. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk647163.pdf>).

Професор Борис Федорович Єгоров був одним із авторів збірника статей «Султанівські читання» і завжди підтримував наше видання. Зокрема у IV випуску за 2015 рік надрукована велика стаття вченого «Чичибабін і Юрій Кузнецов: порівняльний аналіз» (рос. «Чичибабин и Юрий Кузнецов: сравнительный анализ», с. 15–34 або URL: <https://kslipl.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/108/2020/02/Sultanivski-chytannia-IV-2015.pdf>). Участь у прикарпатському збірнику автора такого рангу сприяла зростанню авторитетності нашого наукового видання. І ми завжди будемо йому за це вдячні.

**Голова редколегії збірника статей «Султанівські читання»,
доктор філологічних наук, професор Ігор Козлик**
